

PRIKAZI I RECENZIJE

Ivan Milovan

SVETVINČENAT: JUČER, DANAS

2. dopunjeno izdanje, Josip Turčinović d.o.o, Pazin,
2016., 121 str.

Monografija naslova *Svetvinčenat: jučer, danas* drugo je dopunjeno izdanje što ga je napisao mons. Ivan Milovan, biskup porečki i pulski u miru. Napisati knjigu možda je jedan od najprimjerenijih iskaza zahvalnosti što ga može dati intelektualac svojoj rodnoj grudi. U tom smislu valja podsjetiti na to da je već 1975. godine Ivan Milovan, tada rovinjski župnik, objelodanio prvo izdanje ove knjige koja je ujedno bila i prva monografija na hrvatskom jeziku o Svetvinčentu, njegovoj rodnoj župi.

Nakon Milovanove knjige iz 1975. godine drugi knjigom zaokružen pristup ovome istarskome mjestu nastao je kao posljedak savjetovanja na temu *Izvori za povijest Svetvinčenta* u lipnju 1997. godine čiji su radovi objavljeni u *Vjesniku istarskog arhiva* 2001. godine. Time je prvi put Svetvinčenat dobio širu specijalističku rasčlambu iz niza humanističkih očišta.

No vratimo se knjizi koju prikazujemo. Mons. Milovan već u prvoj podnožnoj napomeni objašnjava kako je službeni naziv mjesta Svetvinčenat iako se u narodu govori Savičenta, što ga je zacijelo potaknulo na to da je i sam odlučio varirati ta dva naziva dalje u čitavom tekstu. Nakon kratkog, ali poetičnog predgovora struktura knjige nastavlja se trima većim cjelinama koje su podijeljene na niz poglavlja.

Prvu cjelinu naslova *Povijesne crtice* (str. 9-32) autor započinje citatom iz *Istarskog razvoda*, srednjovjekovne glagoljske listine, gdje se prvi put na hrvatskom jeziku spominje Svetvinčenat, i to kao Sveti Vincenc, dok prvi spomen ovog mjesta uopće seže u 10. st., preciznije u 965. godinu, i to u dokumentu koji ističe pravo porečkih

biskupa da tamo ubiru desetinu. Prve duhovne impulse, štoviše žarište kršćanske pouke, prema mons. Milovanu, treba tražiti u činjenici postojanja benediktinskog samostana sv. Vincencija još tamo iz 6. st., čija je crkva na groblju svjedok tih davnih, ali u duhu i dalje živih vremena. Autor ne piše samo o crkvenoj prošlosti mjesta već se osvrće na promjene koje su ga zadesile pod njegovim zemaljskim gospodarima počevši od rimske vlasti, preko Franaka, akvilejskih patrijarha do Venecije, zaključujući u tome dijelu kako je uspomena na potonju „zapisana samo u kamenju kaštela i crkava, a u jeziku našega puka ostala je tek možda u uzrečici 'dignuti u benece'“ (str. 14). Osim tzv. političke događajnice, autor se osvrće i na svakidašnji život mještana donoseći neke pojedinosti konstatirajući s pravom kako je, primjerice, o zemlji doslovno ovisio život ovdašnjeg stanovništva pa su u starim zapisima česte rasprave upravo zbog nje. Probleme je zadavala i kuga koja je svoj odraz s razlogom ostavila i u litanijama, a bolest kolere iz sredine 19. st. (1855.) pokosila je samo u Režancima tijekom dvadesetak dana 12 osoba, a u čitavoj župi čak 37 osoba. Tadašnji župnik Antonio Facchinetti, osim što je davao sakramente umirućima, osobno je njegovao bolesne. Tu su i turske provale trag kojih je i danas nazivlje nekih lokaliteta poput *turske vale* kod sela Čabrunići. Posebnu pozornost mons. Milovan pridaje kaštelu, tom zaštitnom znaku Svetvinčenta, što ga je krajem 15. st. izgradila obitelj Morosini, a obitelj Grimani obnovila. Autor donosi i svoj pogled na etničku sliku, definirajući tko su to Vlahi, Bezaki i Krnjeli. Uvidom u knjigu Stanja duša iz kraja 18. st. niže oblike prezimena svojstvene Savičenti, a koje se susreću i po ostalim hrvatskim krajevima. U tom nizu podastire i podatke o brojnosti pučanstva, i to od 1639. godine nadalje. Napoleonovo razdoblje početkom 19. st. zahvatilo je i ovo mjesto središnje Istre, kojoj su temi pridani redci o nekoliko epizoda. Austrijska vlast do 1918. tema je pretposljednog poglavlja ove prve cjeline koje, između ostalog, opisuje vjekovni izazov što ga ovome kraju predstavlja voda i kako su tek od sredine 19. st. imućniji seljaci krenuli graditi cisterne. Cjelina je zaključena pregledom zbivanja u 20. st. u sklopu kojega nam pisac otkriva kako je u Stanje duša župnik često uz ime poginulih upisivao i od čije su ruke pali;

primjerice, ubijen od strane Nijemaca, fašista, a samo u nekoliko slučajeva „ubijen od partizana“.

Drugu cjelinu – naslova *Crkva i prosvjeta* (str. 33-90) – započinje opisom crkve sv. Vincencija što je bila stara župna i opatijska crkva ove župe po čijem je zaštitniku mjesto i dobilo ime. Slijedi opis sadašnje župne crkve Navještenja Marijina s osvrtom na Zbirku sakralne umjetnosti kao i popis odabranih datuma o radovima u ovoj crkvi i nekim značajnim događajima što se uz nju vezuju od početka 18. st. nadalje. U župi je djelovao i Zborni kaptol koji su činila tri kanonika, uz njih je dušobrižnički djelovao i jedan kapelan, a ponekad i više drugih svećenika-nadarbenika koji su se u liturgiji služili latinskim i hrvatskim jezikom. I bratovštinska udruženja bila su uprisutnjena u ovoj župi gdje mons. Milovan navlastito spominje bičevalačku Bratovštinu sv. Roka za koju će napisati da je „jedna zakašnjela pojava starih bičevalačkih običaja“. U smislu materijalnog održavanja klera pojašnjava fenomen zaklada, tzv. mansionarija, kojih je ovdje bilo šest krajem 17. i tijekom 18. st. Uz spomenute dvije crkve, u župi danas postoji još šest crkava: sv. Katarine, sv. Antuna Opata, sv. Roka, Majke Božje od Zdravlja, sv. Germana i sv. Marije „od Trih Kunfini“. Svako od navedenih crkava pridaje ključne obavijesti o gradnji i umjetničkoj baštini kao i neke druge povijesne podatke. Ukazuje ujedno na one crkve za koje postoji povijesni spomen, ali ih više nema. Osobit izraz pučkog sakralnog graditeljstva jesu kapelice kojih 30-ak, u ovoj publikaciji i fotografijom prikazanih, resi putove i raskrižja ove župe. U popisu svećenika koji su pastoralno bili vezani za Svetvinčenat, utkali se u njegov duhovni život, od prve polovine 16. st. (1534.) do danas mogu se iščitati i suvremena prezimena, a zapinje za oko ime Zvaneta Črnje kojem autor naglašava podrijetlo iz Žminja. Ovaj je, naime, službovao u Svetvinčentu sredinom 18. st. Ponos Crkve u Istri blaženik Miroslav Bulešić, rodom iz svetvinčentske župe, dobio je zaslužen mjesto i u ovoj monografiji gdje je ocrtan njegov životni put okrunjen mučeništvom za Krista. Potom niže kraće biografije svećenika i redovnica rodom iz ove župe koji su još aktivni i onih nedavno preminulih. Osobitu pozornost posvećuje jednom župniku iz 19. st. imena

Antonio Facchinetti koji je čitav svećenički život posvetio upravo Svetvinčentu i koji je autor etnografskih članaka objavljivanih u časopisu *L'Istria* sredinom 19. st. (1847.) u kojima na objektivan način opisuje život i običaje istarske slavenske, hrvatske zajednice. Nedostatak je Facchinettijevih članaka u tome što nije zabilježio u kojem je selu prikupio podatke, je li to opis samo župe Svetvinčenat ili je uključena i njegova rodna Vižinada i druga istarska mjesta. Kako god bilo, Facchinetti je dao prvi etnografski prikaz života istarskih Hrvata u vremenu dok je bio župnik Svetvinčenta. Ovaj će župnik ujedno biti najzaslužniji za otvaranje župne škole. Teme poput povijest školstva, Družbe sv. Ćirila i Metoda i posujilnice predstavljene su u narednim redcima ove knjige. Autor iz prvog životopisa Jurja Dobrile preuzima jednu zgodu koja ga veže uz Svetvinčenat, što plastično svjedoči o prihvaćanju ovog prvog nadpastira Hrvata od strane većinskog naroda istarskog poluotoka. Fašistički period ostao je u trajnom sjećanju u Istri i po potalijančivanju prezimena što je svoj danak, kako piše autor, uzeo i u ovome mjestu. Poglavlje o Hrvatskoj čitaonici, instituciji zaslužnoj za poticanje nacionalnog identiteta i prosvjete, zadnje je poglavlje u drugoj cjelini.

U posljednjoj, trećoj cjelini naslova *Vjeronanja, nošnje, običaji* (str. 9-117) mons. Milovan donosi prikaz običaja kod krštenja, vjenčanja, umiranja i pokapanja; prikaz života i rada, vjeronanja, narodnih nošnji i medicine te drugih zanimljivosti iz života župljana Svetvinčenta polovinom 19. st. Osnova tog pripovijedanja etnografski je opis seljačkog stanovništva u Istri iz pera ranije spomenutog Facchinettija. Posebno valja spomenuti održavanje viteške igre na dan sv. Ivana Krstitelja (24. 6.) čije poglavlje autor naslovljuje „Alka“. Pravila utrke i popis natjecatelja sačuvani su iz 1713. godine i u ovoj monografiji doneseni. Dakle, ubrzo nakon trke na prstenac održane u Barbanu 1696. godine, počinje slično natjecanje i u Svetvinčentu, iako nema podataka o daljnjem održavanju trke. Mons. Milovan nije zapostavio ni rodbinske nazive i nazive lokaliteta ovog područja; prepisao je i preveo latinske natpise na kućama Svetvinčenta te sve zaokružio crticom o starom miljokazu iz doba austrijske uprave.

Knjiga je zaključena pjesmom „Molitva“ autora Antuna Milovana, priznatog čakavskog pjesnika, čija sugestivna duhovna misao u ovoj pjesmi dolazi do osobitog izražaja.

Knjiga je grafički uređena na način da povremeno podsjeća na priručnički tip literature jer su pojedini izrazi i rečenice masno otisnuti čime se htjelo ne samo naglasiti važnost iskazanoga nego ujedno i olakšati pretraživanje teksta. Takvim oblikovanjem mogla bi poslužiti u održavanju nastave o zavičaju.

Gledavši u cjelini, izdanje je ukusno likovno uređeno, obogaćeno je fotografijama u boji koje su namjenski napravljene, a koje ionako ugodan autorski tekst čine još pitkijim. Literatura koju autor koristi u odnosu na prethodno izdanje novijeg je datuma što ovu monografiju čini potpunijom i suvremenom. Autorski doprinos ogleda se i u korištenju neobjavljenog arhivskog gradiva iz Župnog arhiva i Biskupijskog arhiva, zato će i njezina stručna kvaliteta biti prepoznata od budućih pisaca povijesti ovoga kraja.

Kao dijete svetvinčentske župe i potom zauzeti svećenik, mons. Milovan je zacijelo osjetio poriv učiniti nešto od trajnog značaja za svoj rodni kraj. U toj je nakani uspio zabilježivši se u povijest ove župe kao pisac, što napomenusmo, njezine prve autorske monografije. Bilo bi dobro kad bi ova knjiga mons. Milovana potakla i ostale svećenike Porečke i Pulske biskupije da svatko za svoju rodnu župu napiše jednu ovakvu knjigu, svojevrsan spomenik-zahvalnicu župi iz koje su potekli.

Elvis Orbanić